

7. Christine Birkner, Net Promoter Score: Six Pros and Cons, www.ama.org, American Marketing Association. – Marketing News September 2015

[Electronic resource] – World Wide Web:
<https://www.ama.org/publications/MarketingNews/Pages/an-nps-pulse-check.aspx>

8. netpromotersystem.com [Електронний ресурс]:[Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: <http://netpromotersystem.com/about/how-is-nps-related-to-growth.aspx> (дата звернення 03.12.2015). – Назва з екрану.

9. radar-research.ru [Електронний ресурс]:[Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: http://radar-research.ru/goals/client_loyalty_and_satisfaction/net_promoter_score/ (дата звернення 03.12.2015). – Назва з екрану.

17.12.2015

УДК 911.3

Ротасенко Б. П.

здобувач вищої освіти

Вінницький торговельно-економічний інститут

Київського національного торговельно-економічного університету

ТУРИЗМ ЯК ОДИН ІЗ СПОСОБІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО ОСВОЄННЯ ДЕПРЕСИВНИХ РЕГІОНІВ

Анотація. Розглянуто роль туризму в підприємницькому освоєнні регіонів. Обґрунтовано теорію про те, що туризм може бути альтернативною формою господарювання в депресивних регіонах навіть попри те, що у них може не бути великих ресурсів для цього. Розглянуто питання можливості використання сільського та Еко-туризму для пожвавлення господарського освоєння у сфері туризму та підтримки становлення туристичних послуг в районах, де склалися природні та соціально-економічні передумови для зменшення традиційних форм освоєння територій та розвитку підприємництва.

Ключові слова: туризм, депресивний регіон, відсталий регіон, альтернативна форма туризму, туристичний продукт.

ТУРИЗМ КАК ОДИН ИЗ СПОСОБОВ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОГО ОСВОЕНИЯ ДЕПРЕССИВНЫХ РЕГИОНОВ

Аннотация. Рассмотрена роль туризма в предпринимательском освоении регионов. Обоснована теория о том, что туризм может быть альтернативной формой ведения хозяйства в депрессивных регионах даже несмотря на то, что у них может не быть больших ресурсов для этого. Рассмотрены вопросы возможности использования сельского и Эко-туризма для ускорения хозяйственного освоения в сфере туризма и поддержки становления туристических услуг в районах, где сложились природные и социально-экономические предпосылки для уменьшения традиционных форм освоения территорий и развития предпринимательства.

Ключевые слова: туризм, депрессивный регион, отсталый регион, альтернативная форма туризма, туристический продукт.

TOURISM AS ONE OF THE WAYS BUSINESS DEVELOPMENT DEPRESSED REGIONS

Abstract. The role of tourism in the business development of the region. Grounded theory that tourism can be an alternative form of economic activity in depressed regions even though they may not be great resources for this. The question of the possibility of using agriculture and eco-tourism to revive economic development in the tourism sector and support establishment of tourism services in areas where the existing natural and socio-economic conditions to reduce traditional forms of development activities and business development.

Keywords: tourism, depressive region, lagging region, alternative form of tourism, the tourism product.

Вступ. Актуальність даної теми, яка призвела до появи цієї наукової праці стала оцінка реальності впливу туризму на освоєння простору в депресивних регіонах, особливо тих їх частинах, які належать до регіонів давнього господарського розвитку, а нинішній соціально-економічний стан за сукупністю характеристик дозволяє відносити їх до категорії депресивних.

Варто зазначити, що теоретичні і методологічні засади дослідження депресивних регіонів висвітлені в наукових статтях і монографіях досить детально. Проте, все більшого значення набувають дослідження, присвячені подоланню депресивності окремих регіонів.

Вперше поняття "депресивна територія" було вжито у Великобританії в міжвоєнний період. Проблеми розвитку депресивних регіонів досліджують вчені географи, економісти, соціологи і правлінці. Деякі дослідники трактують поняття "депресивна територія як промисловий регіон, де відбуваються стагнація базових галузей економіки (А. М. Новикова, В. Лексин, А. Шведов та ін.). За визначенням А. М. Новикової під "депресивними" слід розуміти промислово розвинену територію, кризовий стан якої є виявом структурної кризи економіки та нерівностями розвитку промислового виробництва за галузями та регіонами"[1, с. 91].

З урахуванням існуючих розробок різних авторів, можна запропонувати таку узагальнюючу дефініцію депресивних територій країни - це регіони, які характеризуються низькими показниками соціально-економічного розвитку, негативною їх динамікою, недосконалою структурою економіки, низькими інвестиційною діяльністю та рівнем життя населення і неспроможні забезпечити самовідтворення[1, с. 45].

Постановка завдання. Методологічною основою даної наукової статті є дві головні домінанти. По-перше, теза про те, що туризм разом із промисловим та сільськогосподарським виробництвом - рівноцінні форми господарського освоєння простору. По-друге, сучасні положення про регіоналізацію [3, с. 35] і депресивні регіони дозволяють розвинути туризм в таких регіонах. Завдання дослідження - обґрунтувати можливість використання туризму для пожвавлення становлення туристичної діяльності і підтримки систем розвитку в регіонах, де склалися природні та соціально-економічні передумови для зменшення традиційних форм освоєння територій і деградації господарських мереж. Мета - визначити можливий вплив туризму на пожвавлення підприємницького освоєння в депресивних регіонах.

Результати. Появу відсталих і депресивних районів можна пояснити багатьма причинами. Одні з таких районів знаходяться в найбідніших країнах і характеризуються бідністю та соціальними проблемами місцевого населення. Інші виявляються під впливом структурної перебудови економіки відносно розвинених країн, коли галузь спеціалізації району починає відчувати кризу внаслідок появи більш прогресивних галузей, які виробляють товари-субститути. Наприклад, енергетика поступово переходить від вугілля до використання нафти, газу та альтернативних джерел. У будь-якому випадку, потрапивши у фазу кризи, регіон повинен шукати альтернативи для розвитку. А фундаментом подолання депресивності повинна слугувати потужна економіка.

Становлення регіонального розвитку та стимулювання відсталих і депресивних районів є невід'ємним елементом соціально-економічної політики цивілізованих країн. Наприклад, однією зі статей витрат, спільного бюджету країн ЄС є витрати на вирівнювання рівнів регіонального розвитку. Більш-менш чітке розмежування різних типів проблемних територій міститься в дослідженні експертів Інституту реформ. Водночас важко провести чітку лінію між, наприклад, "проблемними" та "депресивними" територіями. Російський учений І. Д. Тругель сформулював основні риси відмінностей між відсталими та депресивними регіонами.

Характеристики відсталих (слаборозвинених) регіонів:

- тривала стагнація;
 - низька інтенсивність господарської діяльності;
 - на малому рівні диверсифікована галузева структура економіки;
 - слабкий науково-технічний потенціал;
- низький розвиток соціальної сфери.

Характеристики депресивних регіонів:

високий рівень накопиченого науково-технічного потенціалу;
значна частка у структурі економіки;
відносно високий рівень кваліфікації кадрів.

Типологія депресивних територій має важливе науково-прикладне значення, оскільки дає можливість розробити систему відновлювальних заходів, конкретизованих відповідно до потреб проблемних територій.

Інтенсивний розвиток туризму у планетарному масштабі дозволяє говорити про суспільний, економічний і науковий феномен цього явища. Його стрімке піднесення пов'язане з використанням ландшафтів, окремих територій і акваторій. І у цьому сенсі

туризм конкурує, а частіше доповнює традиційні форми господарювання: сільське та лісове господарство, рибальство, промисловість, гірничу справу та інші види суспільної виробничої діяльності, де використовуються природні ресурси.

Туризм перетворюється на провідну форму господарського освоєння простору в разі вичерпаності можливостей традиційних їх видів, якими є промислові та сільськогосподарські технології господарювання людини. Туризм, перш за все, відіграє важливу роль у підтримці досягнутого рівня освоєння території. На певному етапі господарського розвитку окремі поселення можуть втрачати промислові чи сільськогосподарські функції. Аби уникнути часткової, не говорячи про повну деградацію господарських систем та розселенської мережі розпочинається експлуатація рекреаційних ресурсів і розвиток туризму.

Прикладом є окремі європейські країни з високим рівнем економічного розвитку. Франція і Швейцарія стали законодавицями у царині моди на сільський зелений туризм [5, с.204], який почав інтенсивно розвиватися з останньої чверті ХХ століття. Головна ідея, яку переслідують організатори сільського зеленого туризму - підтримка освоєності територій країн на досягнутому рівні засобами туризму через зміну виробничих функцій поселень.

Сільське господарство уже не має змоги підтримувати ту систему господарювання, яка сформувалася у минулому, коли аграрний та лісопромисловий сектори забезпечували сталі прибутки і використовували значну кількість робочих рук. Пошук альтернативних виробництв, які б змогли замінити традиційні форми продуктивної діяльності, призвів до того, що у відсталих економічно місцевостях починає розвиватися туризм. На практиці це означає, що туризм зорієнтований не стільки на отримання високих прибутків, скільки на підтримку системи започаткування підприємницької діяльності і роботу населення у віддалених від великих міст та агломерацій регіонах. Рекреаційна діяльність вливає нове життя у дрібні поселення, які б вже давно перестали існувати без туризму. Світовий досвід господарського освоєння простору акумулював чимало прикладів, коли туризм перетворювався на реальну альтернативу іншим прибутковим видам виробничої діяльності.

За останні десятиліття туризм набув таких масштабів розвитку, які дають підстави стверджувати про нього як про своєрідний феномен суспільного розвитку. Помітно розширилися також його функції. Якщо раніше вони зводилися лише до організації відпочинку та лікування населення, то тепер туризм, поряд з промисловістю чи сільським господарством, є рівноправним учасником економічних процесів, що відбуваються в межах певних регіонів. Фактично туризм стає своєрідною формою господарського освоєння простору. Особливо важливою видається його роль в активізації розвитку депресивних територій [4, с.112].

Серед багатьох аспектів вивчення проблематики депресивних територій особливої уваги заслуговують шляхи їх економічного відродження. У науковій літературі на позначення цього процесу вживається термін "санация". Заходи санация депресивних територій є складовою державної регіональної політики і залежать насамперед від гостроти, стану та причин виникнення проблемних ситуацій. Проте за будь-яких умов адекватна політика санация депресивних аграрних територій є запорукою успішного розв'язання їхніх проблем [2, с. 56-57].

На сьогодні традиційний туризм, не говорячи про його альтернативні форми [2, с. 165], не слід вважати стабільним і прибутковим сектором української економіки. З іншого боку, поширення сільського туризму у традиційних аграрних та промислових регіонах може надати імпульс для розвитку трудомістких і нетрадиційних виробництв та діяльностей або сприяти їх відродженню.

Основними проблемами у питанні соціально-економічного розвитку регіонів є наявність відсталих територій та відсутність критеріїв, адекватних сучасним умовам, з визнання регіону депресивним. Основним завданням регіональної політики є зменшення дисбалансів у рівнях соціально-економічного розвитку регіонів. У зв'язку з тим, що дохідний потенціал держави розподілений нерівномірно у її регіонах, виникає необхідність у фінансовій підтримці місцевих бюджетів із відносно слабшою дохідною базою.

Депресивні регіони поділяються на чотири групи: регіони; промислові райони; сільські райони; міста обласного значення. Кожна з наведених груп має особливі критерії, за

якими території визнаються депресивними. Так, регіон визнається депресивним, якщо впродовж останніх 5 років він мав найнижчі середні показники валової доданої вартості на одну особу; промисловий район - якщо протягом останніх 3 років спостерігалися найвищі середні показники рівня безробіття, найнижча зайнятість у промисловості та найнижчий обсяг промислового виробництва на одну особу; сільський район - якщо він впродовж останніх 3 років мав найнижчі щільність сільського населення та його природний приріст за одночасно найвищої частки зайнятих у сільському господарстві; міста обласного значення - якщо впродовж останніх 3 років спостерігалися найвищі показники безробіття та найнижчий рівень середньої заробітної плати [5, с. 175-176].

Логічним і своєчасним була б розробка загальнонаціональної програми розвитку туризму на депресивних відсталих територіях. Її реалізація можлива за умови здійснення кількох взаємопов'язаних кроків:

- пошук і налагодження контактів із міськими та сільськими громадами й іншими категоріями підприємців у різних, особливо депресивних регіонах країни, які зацікавлені у створенні відповідного туристичного продукту і його реалізації на ринку послуг;
- розробка механізму створення, сертифікації і просування на ринок послуг туристичного продукту окремих регіонів України з власною торговою маркою, створеного на основі використання місцевих ресурсів та його практичне опробування на основі туристичних господарств, розташованих у містах вздовж річок, поблизу озер, лісових масивів, національних природних парків й інших привабливих природних і культурно-історичних об'єктів;
- об'єднання виробників відповідного туристичного продукту в громадські організації і створення під їх егідою інформаційно-тренінгових центрів, де здійснюватиметься консультування та навчання зацікавлених осіб з основ організації сільського та еко-туризму на перспективних територіях;
- розробка і практичне впровадження типових методик проведення тренінгів для потенційних виробників туристичного продукту в депресивних регіонах;
- налагодження соціологічного моніторингу на рівні виробника і споживача туристичного продукту специфічного регіону для виявлення можливостей його створення з одного боку, і з'ясування уподобань і потреб пересічного споживача з іншого;
- розробка екологічних та соціальних "правил поведінки" для виробників і споживачів туристичного продукту на території депресивного чи відсталого регіону;
- створення регіональних комп'ютеризованих баз даних, розміщених в Інтернет-мережі, де буде зібрана інформація законодавчого, ресурсного, організаційного, історико-краєзнавчого, спортивно-туристичного, медичного, рекламного характеру для виробників і споживачів певного туристичного продукту;
- підготовка методичних рекомендацій для потенційних виробників туристичного продукту в депресивних регіонах.

Реалізація загальнонаціональної програми матиме довгострокові наслідки і сприятиме вирішенню низки актуальних соціально-економічних проблем, типових для депресивних регіонів, які, з точки зору економічного розвитку, всі належать до категорії відсталих у туризмі:

- створення додаткових можливостей для сільських громад в межах регіону поліпшувати свій фінансовий стан, акумулювати кошти і спрямовувати їх на реалізацію місцевих соціальних проєктів;
- сприяння розвитку малого і середнього бізнесу в депресивних регіонах країни;
- створення і просування на ринку туристичних послуг матеріально доступних для пересічного мешканця міста "турів депресивного регіону";
- розширення переліку індивідуалізованих активних видів відпочинку;
- наближення міського жителя до витоків народної культури;
- активізація створення сучасних засобів розміщення туристів у сільській місцевості і формування культури обслуговування туристів;
- актуалізація краєзнавчо-пошукової роботи та сприяння розробці нових туристичних маршрутів у депресивній місцевості чи цілому регіоні, для більшої його популяризації серед мас населення [6, інтернет-ресурс].

Висновки. Сучасний туризм, поряд із промисловим і сільськогосподарським виробництвом, слід розглядати як рівноправну форму господарського освоєння простору. У контексті вирішення проблем розвитку туризму депресивних регіонів України особливо

актуальним є розвиток сільського та еко-туризму, який дозволяє вирішувати ряд важливих соціально-економічних питань. Але туризм не слід вважати панацеєю. Його роль у розвитку депресивних регіонів України досить важлива, але не головна. Національна економіка не вичерпала можливостей розвитку традиційних форм господарського освоєння простору. Тому лише оптимальне поєднання промислових, сільськогосподарських і рекреаційно-туристичних технологій взаємодії суспільства і природи дозволить вивести депресивні регіони з глибокої соціально-економічної кризи і надасть їм імпульс для сталого розвитку туризму та інших галузей економіки.

Список використаних джерел:

1. Николаенко Д. В. Рекреационная география. - М.: Владос, 2001.
2. Гладкий Ю. Н., Чистобаев А. И. Регионоведение: Учебник. - М.: Гардарики, 2002;
3. Заставний Ф. Депресивність регіонів України. - Львів, 2006; Глобалізація.
4. Смаль І. В. Світовий досвід розвитку екологічного туризму // Український географічний журнал. - 2003. - №4. ;
5. Местні Л. Зміна орієнтирів міжнародного туризму // Стан світу - К.: Інтелсфера, 2002.
6. <http://www.greentour.com.ua>.

10.11.2015

УДК 658-049.5

Фісуненко П.А.

к.е.н., доцент кафедри обліку економіки і управління персоналом підприємства
ДВНЗ «ПДАБА»

Примуш Ю.С.

к.е.н., доцент кафедри обліку економіки і управління персоналом підприємства
ДВНЗ «ПДАБА»

Лажє М.В.

асистент кафедри обліку економіки і управління персоналом підприємства,
ДВНЗ «ПДАБА»

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Анотація. Зроблено аналіз сутності поняття економічної безпеки як складової сталого розвитку. Були проаналізовані основні підходи авторів до визначення економічна безпека. Аналіз останніх публікацій українських науковців присвячених визначенню сутності поняття «економічна безпека», свідчить про недостатню увагу авторів до визначення ролі системи управління в досягненні необхідного рівня безпеки. Виділено два підходи авторів до визначення безпеки. З урахуванням існуючих методик і визначень можна зробити наступний висновок підтримка підприємства у стані економічної безпеки – головна передумова сталого розвитку.

Ключові слова: економічна безпека, підприємство, внутрішні і зовнішні загрози, захист, сталий розвиток.

**ЭКОНОМИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ КАК
СОСТАВЛЯЮЩАЯ
УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ**

Аннотация. Сделан анализ сущности понятия экономической безопасности как составляющей устойчивого развития. Были проанализированы основные подходы авторов к определению экономической безопасности. Анализ последних публикаций украинских ученых посвященных определению сущности понятия «экономическая безопасность», свидетельствует о недостаточном внимании авторов к определению роли системы управления в достижении необходимого уровня безопасности. Выделены два подхода авторов к определению безопасности. С учетом существующих методик и определений можно сделать следующий вывод: поддержка предприятия в состоянии экономической безопасности - главная предпосылка

**ECONOMIC SECURITY AS A COMPONENT
OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT**

Abstract. The analysis of the essence of the concept of economic security as part of sustainable development. Were analyzed main approaches of authors to determine economic security. Analysis of recent publications Ukrainian scientists devoted to defining the essence of the concept of "economic security", indicates insufficient attention of authors to determine the role of management in achieving the required level of security. Authors distinguished two approaches to determining safety. Taking into account existing methodologies and definitions can conclude the following support enterprises in a state of economic security - the main prerequisite for sustainable development.